

اروپا برای مقابله با تهدید مداوم توافق هسته‌ای از سوی دونالد ترامپ چه راهکارهایی دارد؟

شرط‌های مردود

سارا معصومی

مرد مسو نازنجی تشنه جلب اجماع علیه ایران است اما همچنان انزوا مدعی می‌کند. دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور ایالات متحده این‌بار نیز با شعار «این آخرین بار است»، اجرای تحریم‌های هسته‌ای ایران را به حالت تعلیق درآورد اما هم‌زمان با توسل به زبان تهدید، شروطی را مطرح و ادعا کرد که این‌بار با اروپایی‌ها برای ایجاد تغییر در برجام به گونه‌ای که دستاوردهای امریکا از آن رافزایش دهد، وارد مذاکره خواهد شد. وی در ماه اکتبر – زمانی که با عدم تایید پابندی ایران به توافق هسته‌ای، توپ تصمیم‌گیری در این باره را به کنگره واگذار کرد- انتظاری مشابه را از سناتورها داشت تا بتواند اصلاحات مد نظر وی را در متن برجام اعمال کند. مدت زمان ۶۰ روز کنگره سر آمد و سناتورها در حالی که ادعا می‌کردند در حال کار مشترک به همراه اروپایی‌ها برای ارایه متن نهایی اصلاح شده به ترامپ هستند ترجیح دادند سکوت کنند تا دوباره زنگ‌ها برای شخص رئیس‌جمهور به صدا درآید. پس از بیانیه کاخ سفید درباره تمدید مشروط تعلیق تحریم‌های هسته‌ای ایران، آن هشدارهای پیش از اعلام نظر رئیس‌جمهور امریکا، جای خود را به اتحاد میان اعضای ۵+۱ برای رد شروطی واشنگتن داد. ایالات متحده پاسخ مهم‌ترین شرط خود را ماه‌ها قبل از ایران، اتحادیه اروپا، چین و روسیه گرفته است: بازگشایی مجدد پرونده هسته‌ای و مذاکره دوباره ممنوع است! این‌بار نیز تنها چندساعت پس از انتشار بیانیه کاخ سفید که در آن هم‌زمان هم اجرای تحریم‌های هسته‌ای در حالت تعلیق باقی ماند و هم بر دامنه تحریم‌های پیشین افزوده شد، ایران و ۵ عضو حاضر در برجام به غیر از امریکا اعلام کردند که هیچ تغییری را در متن توافق هسته‌ای مصوب جولای ۲۰۱۵ نمی‌پذیرند و اروپایی‌ها نیز یکصد بر لزوم اجرای کامل برجام با بنده و چارچوب فعلی موجود تاکید کردند. روس‌ها که در حال حاضر در مهم‌ترین پرونده منطقه‌ای یعنی سوریه با ایران هم پیمان هستند، در واکنش به بیانیه کاخ سفید از دوگانه بر خودکردن ترامپ با این توافق و حفظ فضای ابهام‌پیرامون ایران گلایه و تاکید کردند که نباید تصمیم‌های ترامپ درباره توافق هسته‌ای با ایران، بزنگشایی شود. در شرایطی که جهان برجام را

ایزاری برای نمایش پیروزی دیپلماسی بر قوه نظامی می‌داند، «سرگئی ریابکوف»، معاون وزیر خارجه روسیه می‌گوید تهدیدهای تهران توسط ترامپ در حالی که هر راهی برای گفت‌وگوی هسته‌ای میان ایران و ایالات متحده را می‌بندد نشان‌دهنده این واقعیت است که امریکا توسل به زور برای حل و فصل مسائل را ترجیح می‌دهد. در حالی که رئیس‌جمهور امریکا تاکید کرده که این آخرین بار است که بدون اصلاح شدن متن برجام در این توافق هسته‌ای می‌ماند روس‌ها نیز می‌گویند که واشنگتن در حال برآورده کردن بدترین انتظارهای جامعه جهانی از کاخ سفید درباره برجام است.

فرصت‌های اروپا برای مهار تهدیدهای ترامپ

دونالد ترامپ قرار است در راهکار جدید خود به سراغ اروپایی‌ها برود. البته که اروپایی‌ها در مساله حمایت از توافق هسته‌ای با ایران حکایت آن آژموده را از مودن خطا است‌هستند.فدریکاموگرینی،مسول سیاست‌خارجی اتحادیه اروپا که بسیاری اورا بانوی معمار توافق هسته‌ای میان ایران و ۵+۱ می‌دانند بارها به نمایندگی از ۲۸ کشور اروپایی اعلام کرده که بروکسل برجام را با همین شکل و شمایل تا زمان پایان این توافق با تهران اجرا خواهد کرد و دغدغه‌ها درباره سایر مسائل با ایران را باید از مسیر دیگری حل و فصل کرد. شورای روابط خارجی اتحادیه اروپا در یک‌نوشتر تحلیلی ادعایی‌کند که ایران توافق هسته‌ای با این کشور این توانایی را دارد که به عامل افراتق میان اروپا و ایالات متحده بدل شود. در این نوشتار چندمنصفانهی نقش راهی برای اروپایی‌ها در راستای ایمن نگاه داشتن برجام و حفظ استقلال در رابطه با تهران کشیده شده و نوشته شده‌است: «ملکرد دولت‌های اروپایی در مواجهه با تهران باید از چند مولفه بر خوردار باشد: ۱- دولت‌های اروپایی و اتحادیه اروپا باید امنیت اجرایی برجام را به هر شکل ممکن تضمین کنند و برای سنسازبوی خروج امریکا از برجام در هر بازه زمانی از مدت اعتبار این توافق آمدادگی کامل داشته باشند. اروپایی‌ها باید بر بستری از تدابیر اقتصادی، سیاسی و حقوقی پیش بروند تا در سایه آن شرکت‌های اروپایی از بازگشت تحریم‌های ثانویه ایران منصرف نشوند تا از بیم این تحریم‌ها از حضور در تهران با پس نکشند. ۲- اروپا باید از فضای باز سیاسی که توسط توافق هسته‌ای به وجود آمده برای برقراری ارتباط دیپلماتیک جدی و خاص با ایران در مسائل غیرهسته‌ای استفاده کند. مسائلی مورد اختلاف میان ایران و اروپا در

حوزه خلیج فارس، پرونده‌های سوریه و یمن و همچنین کاستن از تنش در کردستان عراق موضوع‌هایی هستند که می‌توانند بستر اولیه برای بسط گفت‌وگوهای ایران و اتحادیه در روزهای پس‌ابرجام باشند. ۳- اتحادیه اروپا باید از توان میانجیگری خود برای ایجاد کانال‌های گفت‌وگو میان ایران و سایر بازیگران منطقه‌ای استفاده کند و همچنین در مورد فعالیت‌های موشکی کشورها در منطقه خاورمیانه با شفافیت یکسان با همه اعضا برخورد کند. ۴- کشورهای اروپایی و اتحادیه اروپا باید کانال‌هایی را که در ارتباط با مذاکرات هسته‌ای با ایران به وجود آورده‌اند برای بی‌تاثیر کردن تعبیرهای خودخوانده ترامپ از برجام به کارگیرند»

اروپا به دنبال تعمیق رابطه با تهران باشد

شورای روابط خارجی در ادامه می‌نویسد: «دونالد ترامپ مرد ناسازگاری است و سرسر و کله زدن با او در بسیاری از پرونده‌های امنیت جهانی کار ساده‌ای نیست. دیدگاه‌های اروپایی‌ها در بسیاری از حوزه‌ها با دیدگاه رئیس‌جمهور امریکا متفاوت است اما می‌توان گفت که این تفاوت در هیچ‌کجا به اندازه تفاوت بر سر پرونده ایران پررنگ نیست. به نظر می‌رسد که با توجه به رویکرد جدید ترامپ در قبال توافق هسته‌ای با ایران و اینکه شاید او تنها به راه مفری برای خروج از برجام فکر می‌کند و نه اصلاحی برای باقی ماندن در آن احتمالا اتحادهای فراآتلانتیک میان اروپا و امریکا به چالش بر خورده می‌کند. کشورهای اروپایی باید برای سه حداقل رساندن خطرهای بازاری کردن ترامپ با برجام، تعریف مشخصی از منافع استراتژیک خود ارایه دهند و به فکر عدم اشاعه تسلیحاتی در سطح بین‌المللی و برقراری و تثبیت ثبات در منطقه خاورمیانه باشند. اختلاف و تضادی که در حال حاضر میان اروپا و امریکا ایجاد شده است از چندجنبه خطرناک است: می‌تواند اهداف منظر-اروپا برای کمک به نظام منع اشاعه تسلیحات را تحت‌الشعاع قرار دهد و البته می‌تواند ریسک مسابقه تسلیحاتی در منطقه را نیز افزایش دهد و به تنش نظامی در چندقدهی اروپامنتهی شود. اروپایی‌ها شاید در مساله فعالیت‌های منطقه‌ای ایران و تا حدودی هم در مساله آزمایش‌های موشکی این کشور با واشنگتن هم عقیده باشند اما در شیوه برخورد با این پرونده آنها تاکنون بارها هشدار داده‌اند که خارج شدن از پرونده هسته‌ای ایران آن گونه که ترامپ تهدید کرده و می‌کند، فضای مورد نیاز برای گفت‌وگو با ایران در سایر حوزه‌ها

مهدی ذاکریان،استاددانشگاهو تحلیل‌گر مسائل بین‌الملل در گفت‌وگو با «اعتماد»:

ترامپ توان واختر لغویا تغییر برجام راندارد ونخواهد داشت

مذکره در موضوعات دیگر فقط به عزم و اراده ایران بستگی دارد

شهاب‌شهبوری

بیانیه جمعه شب دونالد ترامپ، رئیس‌جمهور ایالات متحده در مورد لزوم تغییر برجام و چهار شرطی که رئیس‌جمهور برای پذیرش یک توافق جدید برای اتحادیه اروپا گذاشته است، بیانهای شد تا با دکتر مهدی ذاکریان، مدیرمسوول و صاحب‌امتیاز فصلنامه بین‌المللی مطالعات بین‌الملل و استاد دانشگاه، در مورد آثار و نتایج عملی این تهدید ترامپ گفت‌وگو کنیم. در ادامه متن کامل گفت‌وگوی «اعتماد» را با این استاد دانشگاه و تحلیل‌گر مسائل بین‌الملل مطالعه می‌کنید.

■به اعتقاد شما آیا ضرب‌الاجل و تهدیدهای رئیس‌جمهور امریکا با اقدام عملی از سوی اتحادیه اروپا و کنگره امریکا برای تامین نظر او همراه خواهدشد؟

ژستی که اکنون ترامپ گرفته همان ژستی است که ۹۰ روز پیش برای ایران گرفت و توپ برجام را به زمین کنگره انداخت. حتی کنگره‌ای که اکثریت آن در اختیار جمهوریهوآن و هم‌حزبی‌های خود ترامپ بود، حاضر نشد اقدام عملی انجام دهد و عملاً توپ را به زمین خود ترامپ اندخت. حالا ترامپ یک تاکتیک جدید در پیش گرفته است، این‌بار به جای کنگره توپ برجام را در اتحادیه اروپا انداخته است و اعلام می‌کند اگر اروپایی‌ها به ایران فشار نیاورند من دوباره تعلیق را امضا نمی‌کنم و باید یک توافق جدید جایگزین برجام شود. چنین حرف‌هایی چیزی جز یک بلوف سیاسی نیست.

تمام دنیا می‌داند که برجام توافقی میان ایران و امریکا نیست، بلکه توافقی میان ایران و گروه ۵+۱ نماینده عالی اتحادیه اروپا بود. در نتیجه هیچ یک از کشورهای درگیر در مذاکره نمی‌تواند در آینده ادعا کند که این توافق اقدامی از سوی اتحادیه اروپا است و در مقابل برجام را قبول ندارد و استدلال بیاورد که نمایندگانی که از کشور من در مذاکرات حضور داشتند به اندازه کافی باهوش نبودند و خوب مذاکره نکرداند. این یک فرار داد و توافق چندجانبه است. بنابراین نه ترامپ و

نه هیچ کس در دولت ترامپ نمی‌تواند برجام را تعلیق کند. تنها گزینه‌ای که توانایی آن در اختیار ترامپ است

این خواهد بود که اعلام کند من دیگر به برجام پایبند نیستم و به عنوان یک عضو از آن کناره‌گیری می‌کنم. اگر چنین اقدامی از سوی اتحادیه اروپا شود قطعاً با مخالفت و با فشار جامعه جهانی روبرو منزوی می‌شود و در تلافی ایران بدون اینکه با فشار یا تنبیهی از سوی جامعه جهانی مواجه شود این حق را خواهد داشت که از برجام خارج شود و کلیه فعالیت‌هایی را که در گذشته قرار می‌یاد حتی باشدت بیشتر از سر بگیرد، بدون اینکه مورد فشار و بازخواست جامعه جهانی قرار بگیرد، چرا که ایران تاکنون تمام تعهداتش بر اساس برجام را به استاد گزارش‌های آژانس بین‌المللی انرژی انجام داده و هیچ تخلفی از سوی جمهوری اسلامی ایران گزارش نشده است. در نتیجه من تصور می‌کنم که این توبی که ترامپ در زمینه اتحادیه اروپا انداخته است، در واقع گل به خودی است و اتحادیه اروپا و روسیه و چین این قرارداد چند جانبه را محترم خواهند شمرد و ۱۲۰ روز دیگر ترامپ با همین شرایط مجدداً رویه‌رو خواهد شد.

■اینکه ترامپ برای خودش ضرب‌الاجل تعیین کرده واطمینان داده که قطعاً این تعلیق تحریم‌ها را امجدادامضا نخواهد کرد، آیا باعث نمی‌شود که ۱۲۰روز دیگر، انتظارات از ترامپ کمتر شده‌باشد و هزینه‌های دیپلماتیک و سیاسی ایالات متحده امریکابرای خروج از برجام کمتر نخواهدشد؟

خبر من مثل شما فکر نمی‌کنم؛ به گمان من ترامپ از زمان انتخابات ریاست‌جمهوری احساس می‌کرد که به محض اینکه به قدرت برسد برجام را پاره می‌کند. جرات نکرده تا الان برجام را پاره کند، چرا که مذاکره‌کنندگان ایرانی به اندازه‌ای هوشمندانه، داهیانسه و دقیق این قرارداد را تنظیم کرده‌اند که هیچ یک از طرف‌های قرارداد نمی‌توانند این تفاهم‌را یکجانبه نقض کنند چراکه اولاً یک توافق چندجانبه است و ثانیاً از سوی شورای امنیت با رأی مثبت دائم و غیردائم، حتی بدون یک رأی منتهی، به تصویب جامعه جهانی رسیده است. این امر این اختیار و توانایی را ندارد که برجام را لغو کند. امریکا ممکن است یکجانبه از برجام خارج شود، اما هیچ کس دیگر را نمی‌تواند با خودش ببرد یا آنها را مجبور کند که تحریم‌ها را تعلیق کنند. تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران، اکنون مردانه، این نص قطعنامه شورای امنیت است که می‌گوید مادامی که ایران به مفاد برجام پایبند باشد، هیچ یک از تحریم‌ها هسته‌ای که از طرف شورای امنیت بر ایران اعمال شده‌بود قابلیت اعمال ندارد. حرفی که ترامپ می‌زند کاملاً غیرکارشناسی است و نشان می‌دهد که او هنوز در فضای تبلیغات انتخاباتی قرار دارد و مانند کودکی رفتار می‌کند که به بلوغ و رشد سیاسی نرسید. ایشان حتی مسائل درون امریکا را به درستی نمی‌شناسد، اگر نوع سخنان او در مورد امریکایی‌ها آفریقایی تبار یا مهاجرین لاتین تبار ببینید، متوجه می‌شوید که مبنای سخنان او نژادپرستانه و غیراخلاقی است. فکر کنید همین فرد با چنین تفکرات نژادپرستانه‌ای ادعا می‌کند از اعتراضات مردم ایران دفاع می‌کند؛ مردمی که از دل و جان کشور خودشان را دوست دارند و به تاریخ و فرهنگ خودشان افتخاری می‌کنند.

■کشورهای اروپایی مرتباً اصرار می‌کنند که باید مذاکرات دیگری برای توافق با ایران در زمینه‌های دیگر، جدای از برجام انجام شود. فکر می‌کنید اینکه ترامپ اریار دارد گفت‌وگو با ایران تنها گذاشته است و حاضر نیستی در گفت‌وگو با ایران حاضر شود، به اروپا برای رسیدن به این هدف کمک کند یا نه؟

اروپا از زمان به قدرت رسیدن ترامپ و استقرار رژیم ترامپ در امریکا متوجه این موضوع است که مواضع منطقی در نظام بین‌الملل و سیاست بین‌المللی نیست، در نتیجه بر پایه اولویت‌هایی که در مسائل بین‌المللی برای خود قائل است، پیشنهادهای مختلفی برای گفت‌وگو با کشورهای دیگر مطرح کرده است یا در حال پیش‌بینی سیاست‌های دوجانبه و چندجانبه‌ای با کشورهای و سازمان‌های منطقه‌ای است. اتحادیه اروپا متوجه این نکته است که در یک حوزه، یعنی پرونده هسته‌ای، از طریق گفت‌وگوهای چندجانبه به موفقیت‌های چشمگیری دست یافته است. در همین مسیر هم گشایش روابط اقتصادی با اروپا پس از توافق هسته‌ای آغاز شده و استمرار پیدا کرده است. منتها مسائل دیگری هم وجود دارد که با جمهوری اسلامی ایران اختلاف نظر داشته‌باشد. الان در مسائل مورد اختلاف، دو مورد برای اروپا اولویت دارد: یکی مساله حقوق بشر و دیگری مسائل فعالیت‌های موشکی ایران. این گونه مذاکرات انجام شود یا نه، نه به خواست آقای ترامپ ربط دارد و نه به نخواستن آقای ترامپ. این سرفصل‌ها نزد اروپایی‌ها اهمیت داشته و هنوز هم برای آنها حائز اهمیت است. اینکه مذاکره در مورد چنین مسائلی امکان‌پذیر است یا نه، فقط و فقط به عزم و ارده تهران بستگی دارد. اگر ایران علاقه‌مند باشد در این دو موضوع مذاکره بکند، بدون توجه به اینکه ترامپ چه نظری داشته‌باشد، امکان چنین مذاکراتی میان ایران و اروپا وجود می‌آید.

■تحوالت اخیر چه تأثیری بر تصمیم تهران برای مذاکره با عدم مذاکره در موضوعات دیگر خواهد داشت؟

نه‌اینان تصمیم در هر موردی بر عهده مقامات جمهوری اسلامی ایران است. برای مثال می‌توان گفت مذاکره در حوزه حقوق بشر میان ایران و اتحادیه اروپا به صورت غیررسمی جریان دارد. اگر خواست ترامپ را کنار بگذاریم و به صورت مستقل بخواهیم اولویت‌های جمهوری اسلامی ایران و اتحادیه اروپا را بررسی کنیم، حتی اگر زمانی ایران تصمیم بگیرد به صورت جدی، همان شکل که در مورد برجام اتفاق افتاد، در مورد هم وارد بازی برد- برد شده است. در چنین شکلی از گفت‌وگوها ایران چیزی از دست نمی‌دهد، همان گونه که در برجام ما چیزی از دست ندادیم و چیزهایی هم به دست آوردیم. نتیجه من منظور این نیست که هیچ امتیازی به طرف مقابل ندادیم، امتیازهایی داده‌ام و در برابر امتیازهای زیادی گرفتیم. یکی از بارزترین امتیازهایی که از اتحادیه اروپا گرفتیم، همین سیلی‌های محکمی است که از سوی جامعه بین‌المللی بر گونه‌های کتانوخته می‌شود، از روزی که ترامپ به مقام ریاست‌جمهوری امریکا رسیده به صورت مستمر از اروپا سیلی خورده، بارها تکرار کرده که من قصد دارم برجام را لغو کنم و یک سال است که در این کار مانم‌داده‌ام. این دقیقاً نشان می‌دهد که چقدر ایران توانسته‌ست و پای‌ا بر قدرت جهانی را ببندد. در مورد موضوع حقوق بشر هم ما اگر با اروپا وارد گفت‌وگو بشویم، باز هم می‌توانیم به همین شکل امتیازهای مهمی در ریافت کنیم چرا که دست مایه لحاظ حقوق بشری خالی نیست و نگاه و دیدگاه خاصی داریم که می‌توانیم از طریق آن امتیازهایی خاصی ارزش‌ها و هنجارهایی که از زمان ایران باستان، دوران اسلام و حتی دوران مدرن برای ما ایرانیان ایجاد شده است، بسیار مهم و ارزشمند هستند، مثلاً مساله نهاد خانواده. در برابر حقوق بشر از اروپایی برخی از ارزش‌ها را تبلیغ می‌کنند که نهاد واقعی خانواده را به خطر می‌اندازد، از جمله مسائلی مانند هم‌جنس‌گرایی. نوع نگاه و هنجارها در گفت‌وگوها بسیار مهم هستند، این نشان می‌دهد که ما در گفت‌وگوهای حقوق بشری نه تنها دست خالی نیستیم بلکه می‌توانیم چیزهایی را هم به اروپایی‌ها یاد بدهیم. اتفاقاً حرفی که اروپایی‌ها و بخشی از جامعه امریکا در مورد حقوق بشر می‌زند، با اصل اعلامیه حقوق بشر در تعارض قرار دارد، همین است که در چنین مذاکراتی ما چیزهای زیادی داریم که می‌توانیم عرضه کنیم. دیدگاه ما باید این باشد که ما به لحاظ حقوق بشری در منطقه خودمان از بسیاری دیگر از کشورهای جلوبوتیم و با نشان دادن این موضوع زمینه را باید برای این فراهم کنیم که با استفاده از اولویت حقوق بشر برای اروپایی‌ها، نه تنها تحریم و فشار به ایران باید کنار گذاشته شود بلکه باید تعرفه‌های ترجیحی نسبت به دیگر کشورهای منطقه برای تجارت و روابط سیاسی و فردی و اجتماعی دریافت کنیم.

البته نباید تصور کنیم که ذاکریان می‌گوید ایران از لحاظ حقوق بشر، بهشت مطلق است، خیر! ما هم خطاهایی داریم، اما دیدگاه این است که این خطاها باید به سفر برسد. دیدگاه اساسی در جمهوری اسلامی از ابتدا این بوده که با هر خطاکاری باید برخورد عادی و همه از دادستان و مقام دولتی گرفته تا مردم عادی باید به قانون اساسی احترام بگذارند. اگر حذف و غیرقانونی هم در کشور صورت بگیرد، قطعاً انتقاد و اعتراض به آن وارد است و تکرار هم می‌شود، اما این مسائل، مساله داخلی ما است، به خارجی‌ها ارتباطی ندارد، مساله‌ای است که خودمان امکان بحث و گفت‌وگو و حل و فصل داخلی آن را داریم و در مورد چگونگی حل و فصل آن تصمیم می‌گیریم.